

Scurătorul

REVISTA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

SUMARUL:

- E. Lovinescu* . . . Trogloditul
Elena Farago . . . O dezamăgită plâng
Ramiro Ortiz . . . Primăvara
C. Nart . . . Orgoliu
D. Iov . . . Tăcerea unei chilii...
Alexandru Rally . . . Prostul

CRONICI:

- E. Lovinescu*: Teatrul Modern: Strigoii;
Eugen Relgis: Revizuri și expresii.

Editura ALCALAY & Co.

UN LEU

APARE SĂPTĂMAŢAL

Leheanu
7

A apărut :

E. LOVINESCU

„CRITICE“

VOL. I

EDIȚIA II

Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMĂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI :

Zaharia Bârsan, Al. Cazaban, G. Cair, Radu Cosmin, Maria Cunțan, N. Davidescu, V. Demetrius, I. Dragoslav, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sângiorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, E. Lovinescu, M. Lungeanu, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Radu D. Rosetti, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE :

UN AN LEI 50 = ȘASE LUNI LEI 30

Pentru învățători, profeși și studenți

UN AN LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația : Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe pe adresa d-lui E. Lovinescu, str. Câmpineanu, 40.

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

TROGLODITUL

Se joacă „Fedra”.

Regina e în tronu'i acoperit de purpură. Se frământă. Pieptul îi svâcnește. Iși revarsă apoi plângerea ca un șuvoi scăpat de sub scocul morii. Cuvintele năvălesc aprige, pornite.

Iși jelește soarta nedreaptă. Focul o mistue; îi dogorește obrazii; îi furnică prin trup.

Infrântă de patimă chiamă cu glasul îngerilor pe Hipolit. Tânărul rămâne însă rece la orice ademenire.

Hipolit e fiul bărbatului ei, rățacit pe mare. Iubirea ei e cu prihană; zii și oamenii o privesc ca pe o nelegiuire. Grozăvia incestului i se trezește în minte. Geme acum nenorocita regină.

Dela rugă trece la răsvrătire.

Intinde brațele spre cer, blestemând pe Olimpieni, cari bat para iubirii spre unii, ferind'o de alții. În glas i se topesc glasurile desnădăjduitelor dragostei, ce s'au mistuit de un foc neîmpărțășit, ale amantelor tragice, ale tuturor femeelor părăsite, a Ariadnei pe insula Naxos, a poetesei Sappho, din Lesbos, a Bereniceei, luând cărările mării, a Didonei înșelate...

Publicul pare un singur om.

Mii de ochi privesc sfâșierea reginei disprețuite, mii de urechi îi ascultă plângerea duiosă. Ai crede totuși că e numai un singur ochi uriaș de Ciclop, o singură ureche în pâlنيا căreia se aruncă cuvântul de foc și de ghiață al Fedrei.

Mii de inimi, dar numai una singură bate; mii de piepturi, dar numai unul singur se umflă și se adâncește în desnădejde; mii de gâtlejuri, dar numai unul singur se înnăbușe, cerând mai mult aer.

În teatru nu se văd decât două ființe: nenorocita regină și spectatorul. Altceva nu există. Atârnăm de versul ce cade din gura Fedrei. O vorbă ne ridică și alta ne afundă.

Totuși, între spectator și regina tragică mai e cineva la mijloc, pe care îl uităm.

Mai e suflerul...

* *

Cine ești, tu, ființă pitită în cușca luminoasă? Cine ești, tu, melc, cu casa în spinare? Pentru ce te târâști pe brânci ca un Troglodit în peștera ce te fură privirii noastre?

Nimeni nu știe de unde vii și unde te duci, nimeni nu știe de ești tânăr sau bătrân, blond sau brun, frumos sau urât. Nimeni nu te-a văzut.

Ești tu ceva adevădat sau numai o stafie?

Pe afișele colorate nu te zăresc; în reclamele luminoase nu-ți arăți literele de foc ale numelui.

N'ai nume.

Pentru tine lumina zilei nu strălucește. La soare te-ai topi ca un fulg. Liliac de noapte te ivești cu negurile înserării. Te strecoari pe străzile întunecoase. Mergi sau plutești? Nu știi. Tu nu trăești cu adevărat decât la răsărirea soarelui rampei. Când cortina se ridică, începi să respiri. Ca să nu te vadă nimeni ți-ai luat și cușca în spate. Ți-a fost leagăn; îți va fi și mormânt. Suntem sub farmecul tragedianei. Plângerea ei ne înduioșază; versul ei ne înalță și ne scoabă ritmic.

Tu i-ai suflat însă versul; fiorul sânului ei a pornit de pe buzele tale. Oprește-te o clipă, și farmecul se va risipi. Privirea îi va rătați; glasul îi va tremura nesigur; firele ce ne țineau legați de ființa ei se vor desface, lăsându-ne în față realității: o artistă ce trăește numai viața scenei. Când suflerul o părăsește, intră în masa comună.

Între atâți actori cunoscuți și slăviți de toată lumea; între atâtea ambiții deslănțuite; între atâtea nume sgomotoase; în mijlocul acestei furii de umbră

strălucitoare, de cuceritori de inimi și de țări; în mijlocul acestui raiu de lumini, de scăpărări electrice, de rochii bogate, de sânuri goale, de tinerețe încrezută și de bătrânețe neîngăduitoare, te evoc pe tine modest locuitor al peșterilor. Trogloditul pe care nimeni nu-l vede și nu-l aplaudă!...

Ochii Fedrei îndurerate te învăluie totuși mișcător, implorându-ți versul ce urmează; și eroi, și fanți, și cuceritori, și nebunul prinț Hamlet ca și Lady Macbeth stau totuși umiliți dinaintea peșterii tale, și se tem de mânia ta.

Fără tine, Cyrano nu și-ar suspina dragostea la balconul Roxanei, nici mâinile lui Othelo nu s'ar înfige în pielea subțire a gâtului. Desdemonei. Fără tine, pumnalul asasinului ar cădea jos și curtezana nu s'ar mai da plăcerii. Fără tine, Romeo și-ar pierde farmecul poeziei și Fedra ar geme, dar n'ar cuvânta!

Pe tine te cânt, deci, ființă fără nume, fără vârstă și fără sex, general ce lupți fără să te arăți pe câmpul de bătae, o simbol al modestiei!

Actorilor de pe scenă le dai tu viață; aplauzele și laurii îi culeg însă numai ei.

Și, pe când florile cad pentru alții, tu, ca un om ce și-a îndeplinit datoria, te târăști din peștera-ți fermecată, nevăzut și neștiut de nimeni, fără invidie și fără deșărtăciune, strecurându-te spre îndepărtatele ulițe ce adăpostesc maiestatea ta anonimă.

E. LOVINESCU

A apărut de

E. LOVINESCU

===== EPILOGURI LITERARE =====

VOLUMUL I.

Prețul Lei 8.—

O dezamăgită plânge:

O, sponul sarbedei litanii
In jurul mizerului dric
In care mi-am culcat toți vanii
Martiri ce'mi făuriră anii
Altarului pe care-l stric !..

O, toate capetele care
La dangătul ciudatei vești,
Se'ndeasă'n praguri și'n ferești
Pândind sinistra defilare

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Cu ochi ce'și vor ținti clipirea
Fățarnicei compătimiri,
Pe racla'n care sterpii miri
Ai viselor și-au stins privirea !..

O, șoapta cinicelor guri
Ce-or sfâșia albastra haină
Sub care'mi ascundeam, în lână,
Ciliciul vanelor torturi...

O, toate mânilor înlinse,
Și ochii pretăcați, și tot
Ce nu mai știu și nu mai pot!

Și toate candelile's stinse !..

ELENA FARAGO

PRIMĂVARA

(Variații critice asupra unei poezii de Giovanni Pascoli)

I

Petrograd, 15 Aprilie 1917.

Da, e Primăvară! Pe coperișuri și pe străzi zăpada neînținută încă tot mai strigă cu încăpățănare: *iarna*; dar soarele palid ce se furișază mângâios printre norii cenușii, a și pornit să 'nvalue totul în chip așa de neobișnuit, și prin văzduh a pătruns o lumină așa de nouă, o exuberanță atât de feciorenică, o bucurie 'nșeninată, amestecată cu un fel de lenevire atât de dulce, încât inima adormită se trezește, iar șarpele azuriu ce se odihnea într'însa începe din nou să muște cu dinții lui — bătrâni ca lumea dar tot ascuțiți ca niște ace — și cari știu să muște atât de plăcut și să ne strecoare 'n vine o otravă atât de dulce!

Da, e Primăvară! Sunt neliniștit. Șed la măsuța mea de lucru și răsfoiesc alene o carte. O 'nchid. Desfac un caiet să recitesc niște vechi însemnări ale mele asupra lui *Mau-passant*. Dau să mă ridic și să mă plimb prin odaia năpădită de soare. Ce am? Ce-mi lipsește? Casa mea din București? Cărțile mele? Dulcele nimicuri familiare? Aș vrea să mă încredințez, aș vrea cu tot dinadinsul să mă încredințez că acestea sunt dragile nimicuri ce-mi lipsesc și cari mă neliniștesc. Dar nu! Mă trezesc recitând cele dintâi strofe din *Idilli Maremmano* a lui Carducci. Șarpele mușcă azi atât de neobișnuit de dulce:

*Cu raza nouă de April ce-a năpădit
Să pârguiască'n roș odaia, tu surâzi
Și-acum de-odată inimii, Marie blondă!*

*Și sufletu mi ce te-a uitat, după mulți ani
De vane încercări, e tot al tău,
Iubirea mea d'întâi, dulce-auroră!*

Și totuși nu, nici o Marie, fie ea blondă ori brună, nu mă turbură acum. Recit aceste versuri, pentru că — ar zice un prieten d'anunțian — „au un proaspăt miros de primăvară”, și tot din același motiv — îmi place să cred — îmi vine mereu în minte așel: „grand trou vert plein de violettes dans le creux du fossé”, pe care-l face să răsară dinaintea ochilor

noștri uluiți de soarele încă iernatic al Normandiei sale, Guy de Maupassant în „*Histoire d'une fille de ferme*”. Dar vai, de când îmi zboară gândul la acel: „*trou vert*”, mușcăturile șarpelui azuriu se fac tot mai dureroase, și un alt șarpe, violet înșă, se trezește deodată descolăcindu-se în inima mea.

Unde ești, primăvara mea abruțeză, când și eu, ridicând ochii de pe dicționarul latin și pironindu-i pe fereastră afară, rămâneam: „*ébloui par l'éclat des pommiers en fleurs tous blancs comme des têtes poudrées?*”

Unde ești, primăvara mea napolitană, scăldată în mireasma florilor de portocali și plină de trilurile mandolinelor?

Unde ești, primăvara mea românească, gustată, chemată, trăită clipă cu clipă, ades cu mâna pe o carte la umbra popilor tremurători?

Vai! Cum caută mâinile-mi pe masă câte un lucru ce nu-i! Și vai, cum se întoarce ochiul îndelung obișnuit în spre dreapta, unde altădată dădeam peste etajera mea rulantă, ce-mi puneă la îndemână cărțile mele cele mai dragi! Nimic, nimic! Cu acele cărți vreun soldățoi neamț, dacă nu chiar ungur sau bulgar, își va aprinde pipa tolanit pe sofă, dacă nu chiar focul, în frumoasa sobă de cărămizi verzi din odaia mea de studiu! Da! Nu sunt acum la București în alba și frumoasa mea căsuță din *Aleea Blank*, castanii sălbatici în floare nu mi s'arată la fereastră, din stradă nu se aude glasul primăvăratic al vânzătorului de *miel*! Sunt în Rusia, la Petrograd, departe de orice ființă dragă, pe una din insulele Nevei!

Dar, e ceva pe măsută la mine! Un volum din „*Miricete*” lui Giovanni Pascoli. L-a pus aci, împreună cu altele, o mână pioasă și prietenească. Să-l deschidem și să cetim. Dela început mintea mi se rătăcește pe o strofă ce provoacă încă o mușcătură a șarpelui azuriu: e cea de-a treia din *Cântec de Aprilie*:

*In fiecare an te chem,
Cu-o nouă 'nfiorare...
Când sosești, mă 'nviorez ;
Iar când plec mă 'nrourez
Cu două lacrimi amare
Mai mult.*

Oh! Nu! Destul cu lacrimile amare! Iar tu, șarpe azuriu al inimei mele, întoarce-te și mușcă 'n cetișor, mai vino să-mi streкори în vine, pe nesimțite, veninul tău neasemuit de dulce!

Iată că mâna nerăbdătoare, nervoasă, cam tremurândă de emoțiune, se oprește asupra unei pagini. Iată că cele patru sonete din „*Primăvară*”, frunzărite mai întâi cu indiferență spre a nu simți prea mult colțișorii cei ascuțiți ai micii reptile albastre, mă farmecă pe 'n cetul și pun stăpânire pe mine.

Cei doi șerpi, al năzuinții și al dorului, mușcă acum în-

cetinel din pradă, pe când eu, purtând în vinele mele veninul azuriu al unuia și violet al celuilalt, scriu cea dintâi *voluptate critică* din anul acesta.

Glorie în ceruri lui Dumnezeu și pe pământ oamenilor de bine!

* * *

La urma urmelor, la dreptul vorbind și în această „*Primăvară*” a lui Pascoli, ca și în alte multe lucrări poetice ale lui, lipsește ideea unității. Cam acesta ar fi — după unii — defectul „*Miricelor*”. Ori poate că atât meritul, cât și partea lor slabă, constă tocmai în a fi voit să dea o înlanțuire obișnuită de întregire unor minunate fragmente lirice cari trebuiau să rămâie între dansurile independente, așa după cum luaseră ființă.

Defectul ar constă atunci numai în titluri, ori, mai bine zis, numai în unele titluri, precum și în acele numere I, II, III, în locul cărora ar fi fost poate mai potrivit să fie un rând de puncte la începutul și adeseori chiar la sfârșitul fiecărui fragment.

Am spus a unora dintre titluri, fiindcă cea mai mare parte dintre ele („*Amintiri*”, „*Gânduri*”, „*Bucuriile poetului*”, „*Ferestra luminată*”) sunt atât de generale și atât de factice, încât e drept că sunt ca și cum n'ar fi. Au pretenții să clasifice, să adune, să cuprindă, când nu clasifică, nu adună, nu cuprind nimic!

Sunt păsărele — aceste poezii ale lui Pascoli — cari nu pot trăi în colivie fără să-și piardă agilitatea mișcărilor și vioiciunea plină de bucurie a ochisorilor șireți.

Din cele patru fragmente lirice, adunate sub titlul de „*Primăvară*”, cel dintâi ar putea să lipsească prea bine, fără ca să băgăm de seamă. Căci într'adevăr acel „fluviu” poate să curgă mereu în acelaș fel și toamna și vara. În cursul lui, nimic nu ne vorbește de primăvară, nici claritatea obosită a aerului, nici langoarea peisagiului, nici rigiditatea văzduhului oarecum încă iernatic.

Cu oarecare greutate, și numai pentru cine ar ști cum să cetească, o terțină, ori mai bine zis un fragment de terțină:

ușor

din piatră'n piatră'n umbră de mesteacăn fișnești sgomotos...

ar arată un fel de a fi îndrăsnec, exuberant, matinal, liniștit, un fel de frăgezime, ceva cu desăvârșire eteric (oh! plimbările mele dela Câmpulung!) cu acei mesteacani ce-și destind brațele ușoare peste decoloratul cer de primăvară, legănându-și dantela fină a palidelor frunze.

E drept că dacă l-am întoarce și l-am răsuci pe toate părțile, s'ar mai putea găsi în acest sonet vreun alt singuratic

mărgăritar, ca acea „verdeață 'n tremur”, spre pildă, ce-ți pornește gândul spre vântulețul cam aspru din Martie care face să fâșie păpurișul și să pârîe castanul.

Însă boarea aceasta căreia i se atribue în terțina 3-a atât foșnetul cât și pârâitul ne strică totul. Nu mai e vântul cel nou de Martie, năbădăios și stricător; e boarea obișnuită, e obișnuitul zefir, e cunoscuta *adiere* din barcarolele italienești ale secolului 19. Păcat de rest! Fărîma aceea de boare ne risipește în adevăr orice plăcere! Dacă Pascoli s'ar fi mulțumit cu acea *verdeață 'n tremur*, ce ne spune atâtea lucruri, par'că, încât în cele din urmă suferința lor ne mișcă. Când vântul le svîcolește iarăși până 'n rădăcină, ne vine să-și strigăm să 'nceteze cu jocu-i fără de milă); dacă ar fi lăsat în voia soartei lor romantice de vechitură de „anticar”, și boarea, și păpurișul și castanul și mai cu seamă pe copila cea care poate:

visează la umbră, în murmurul de apă ;

am fi avut atunci în locul unui sonet numai două catrene, însă două catrene înviorate de splendoarea unui mărgăritar care de-abiă strălucește acum, așa cum e înăbușit de prea multul aur și de prea multele împodobiri ce-l înconjoară.

Dar, asta e — a observat-o și Croce — una din lipsurile lui Pascoli: nu știe să se oprească la timp. Strică astfel și efectul acelei „colibe gătită cu garoafe roșii”, care e una dintre rarele lucruri cu adevărat frumoase dintre cele ogîndite de râul său, cu acele „ziduri de castele singuraticе” cari amintesc litografiile romantice.

Și ău ceva clasic, ceva roș, ceva banal unele armonii, ca aceasta:

iată-te ojunș la șgomotoasa mare,

care (dudue parcă, alături de altele mai cu adevărat pascoliene, dar totuș, încă rare în aceste *Miracae*.

(Continuarea în numărul viitor)

RAMIRO ORTIZ

A APĂRUT DE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

„BATRÂNUL”

Editura ALCALAY.

Prețul LEI 8.—

ORGOLIU

*Era Mediterana liniștită
Intr'un apus îmbalsămat de vară.
Părea cu un covor acoperită,
De mișcătoare foi de roze.
Era apusul roz și valurile roze,
Iar din păduri cu mirt și portocale,
Veneau pe vânt mireisme și petale.*

*Eu aplecat pe balustradă,
Priveam cum valurile 'n radă,
Se ridicau o clipă, ca apoi să cadă.
Era greoaie apa de șoapte și imagini,
Ca un arhaic vraf
De răscolite pagini.
Și ca prin joc de tainice magnetice,
Toșsirul visurilor mele
Mi s'a părut, pe coama unui val,
Un evantai de vălurile.
Și le-am privit cu dragoste, cu sete, —
Dar valul, brusc, s'a sfărâmat de mal.*

*O! idéal, o! ideal!
Amăgitor ca un miraj oriental,
Ca valul mării nestatornic!
Sunt fericiți pe lume doar miopii,
Căci depărtatul curcubeu,
Spre care năzuești mereu,
Dispare veșnic când te-aproprî!*

*Dar stavile voinței mele nu's,
O! Ideal.
Imi voi clădi din dorul meu, un pedestal,
Il voi clădi mai sus, mai sus,
Iresistibil,
Spre luminosul Imposibil.
Și voi ajunge 'nvingător,
Să-mi încunune fruntea curcubeul,
Și să-mi privesc în față Dumnezeuul.*

TĂCEREA UNEI CHILII...

Când am intrat în ograda mănăstirii ne întâmpină un miros rece de iarbă înrouată. Întunericul înghițise totul, numai de la casa cea mare din dreapta își torcea caerul de aur, prin fereastră, o lumină. Se zăreau în fund părății albastrii ai chiliilor, ca niște pete îndepărtate de omăt. Un somn greu coborise parcă din cerul îmbrodit și sub el amorfise orice soaptă. Răcoarea creștea din pământ, din zidurile mănăstirii și-ale chiliilor.

Pășiam în bobote, cu băgare de seamă. Aveam presimțiri c'o să cad într'o prăpastie, în întuneric. Apoi, deodată, din umbră, izvorî un glas necunoscut:

— Aici... luați sama... sânt scări...

M'am așezat pe treptele de piatră, rezemându-mă de părete, lângă ușă. În față aproape, mănăstirea uriașă, cu părății ca de cremene, să nălță, ca un munte, în văzduhul de humă. Din turnurile ei coboră parcă o mirează, de ghiață, tristă, grea, prevestitoare de rele.

În fund, brăul întunecat al locuințelor călugărești. Și peste grădină, în întuneric, *Suceava*, orașul Voevodului, adormit în noaptea târzie, din începutul de toamnă. Nici un ochiu de lumină: păcură... Un mormânt în care se odihnesc amintirile!... Nu se văd case, nu s'aude frântură de zgomot. Știu că înainte, departe, străjuesc dealurile împădurite ale Mitocului. Ași vrea să le văd, să le sorb frumuseța nelămurită. Mestecenii bătrâni vor fi tremurând frunzișul de argint și 'mprejur trebuie să miroașe a trifoi sălbatec și a cicoare...

Orașul pare un țintirim fără candelă, fără cruci. Visuri scumpe se deșir din trecut. Poate pe treapta pe care mă odihnesc au stat altădată plăeșii înarmați, cu căciuli mari, cu plete răvărsate pe umeri. În aceste chilii își vor fi încălzit trupurile din palice cu vin fierț și-or fi croit planuri de bătălii...

Un dăngăt surd și-un fâlfâit de aripe tăie liniștea adâncă... O pasere de noapte ce n'are astâmpăr...

A scârțit o ușă și-o umbră se așază pe cealaltă margine a scăriilor. Nu-l văzusem la lumină și nu-i cunoșteam obrazul acestui călugăr tăcut, străin de sufletul meu. Mă simțiam singur, împovărat de gânduri și cu inima plină de durere și neliniște. Cercam să mă întorc la petrecerile zilei, la oamenii pe cari i-am cunoscut, să adun în minte atâtea priveliști de cari se bucurase ochii mei, dar parcă o umbră a morții se așezase lângă mine și mă turbura.

— Ți-o fi somn, domnișorul, mă întrebă călugărul, îi fi ostenit de-atâta drum...

— Nu simt obosiala, părinte...

Aș fi vrut să mă duc în oraș, să hoinăresc pe străzile întunecoase, printre casele mari, pe ulițele înguste, fără țintă și fără dorul de-a vedea pe cineva. Și-mi era rușine de acest lăuntric îndemn...

Ca să-mi aud glasul, făcui:

— Sunteți mulți călugări aici, părinte?

— Puțini... dar în alte vremuri!...

Ce straniu răsunară glasurile noastre, ieșite ca din niște hrube!... În fereastra dela casa cea mare pieri lumina și câțva timp auzii câțiva pași prin cerdac.

— Apui eu, domnișorul, mă duc că mâne trebuie să mă scol cu noaptea 'n cap... Poffim cheia... așa-i la noi: cum se face de ziuă încep a veni la sfântul Ioan să se roage....
 Ii nimeri, înă rog?

— Unde părinte?

— Chilia, unde *ti-i odini*... Iacă-tă întracolo, la dreapta, îi da de-o ușă, întri și pe sală la numărul 3 deschizi...

— Bine-bine, du-te părinte...

— Socot că chibrituri îi fi având... Acolo găsești un capăt de lumânare...

— Noaptea bună, părinte... *University Library Cluj*

Rămas singur mă cuprinse frigul și nu știu de ce o teamă. Imi vedeam, în întuneric, ochii răsfrați, aprinși, firoși; apoi liniștea nopții, singurătatea, depărtarea de lume, apropierea mănăstirii îmi revărsară în suflet o duioasă plăcere. Dintr'un colț al inimei se desprinsă amintirea unei fete. Și 'ncepui să 'mpletesc norocul care-a rătăcit pe alte meleaguri...

— Să stăm amândoi, alături, tăcuți, la ușa unei chilii, înfrigați de fericite, sprijiniți unul în altul ca două păseri într'un cuib...

Imi venia s'o strig în noapte, s'alerg, s'o caut undeva, departe, pretutindenea...

Când am intrat în chilia rece, un miros greu, de pivniță, mă izbi. Am bojbăit, în lumina slabă a unui chibrit, masa și am aprins un capăt de lumânare. Întunericul se destrămă în umbre ce se îngrămădiră prin unghere. Mirosia a tămâie și-a mort. Păreții goi, reci, pe masă o ulică și-o cană mare, călugărească, un pat îngust și-un așternut sărac... toate parcă rânjiau la mine. Mi se părea c'aud liniștea chiliei cum izvoarăste din păreții fumurii. Ca un ochiu mort, de apă, fereastra mă privia sperioasă. În colț, sus, aproape de pod, o icoană a cărei zugrăvială n'o puteam desluși.

M'am așezat pe patul tare, apăsător de o grea tristete. Odată cu mine parcă intrase și ea în chilie și rămase la ușă... O vedeam: naltă, cu ochi întunecați, cu părul cum îi cafeaua

prăjită — tremurând. Inchideam ochii, dar parcă vinea cineva și-mi deschidea pleoapele. Și tăcerea îmi țâuia în urechi și-o greutate mi se rezăma de spinare.

Am încercat să mă scot, dar din umbră o mână mă trase înapoi. Ochii fîntuiau fantoma împietrită lângă ușă... Plîngea, ca o străină și nu îndrăzniă să se apropie... Și'n liniștea chiliei din păreți răsunau molcome cântece de îngropare. Lumânarea tremură ca o aripioară și zîmbetul ei trist înfloriă, bolnav, în încăperea mută.

Mânile le simțiam de gheață, picioarele de plumb... La doi pași chipul ei tremură, frumos și palid.

Adunându-și puterile m'am ridicat și prăbușindu-mă pe dușămea, în fața icoanei, am început să plîng și să mă rog pentru *dânsa*...

Lumânarea se stinse și toate umbrele năvăliră...

D. IOV

PROSTUL

*Ne vom vedea curând! Cu câtă frică
Mă 'ndrept spre cuibul dōrilor mele!
Și pradă slabă îndoeli grele
Mă 'ntreb, când voi intra ce va să-mi zică?*

*Scîpi-vor ochii săi ca două stele?
Va ciripi voioasă păsărică?
S'o desmierda cu grații de pisică?
Sau rece îmi va spune vorbe rele?*

*Cuvîntul ei mi-e soare și furtună
Și după cum e astăzi rea sau bună
Mi-e ziua fermecată ori deșartă.*

*Eu mulțumit de lanțul ce mă leagă
Nu cer nimic decât ca viața 'ntreagă
Ea să mă poarte tot cu-atîta... Artă!*

ALEXANDRU RALLY

TEATRUL MODERN: STRIGOI

DRAMĂ IN 3 ACTE DE HENRIC IBSEN

Dacă în *Strigoii* nu s'ar pune un «caz» cu totul modern și nu s'ar vorbi de o boală pe care antichitatea pare a n'o fi cunoscut, drama lui Ibsen ar putea sta alături de tragediile grecești prin simplitatea liniilor ei, prin viguroasa sobrietate a efectelor teatrale și mai ales prin fatalismul ei antic.

În *Strigoii* lui Ibsen e pusă problema *eredității*, E pusă atât cât se poate pune o «problemă» într'o operă literară: — fără vre-o concluzie de ordin general, ci strict limitată la cazul în discuție. Din neputința de a generaliza și de a trage o concluzie științifică iese și zădărnicia *tezismului* în artă.

La ce folosesc «tezele» dacă nu isbutesc să îmbrățișeze decât un singur caz? Alături sunt mii de cazuri asupra cărora concluzia tezei nu se validează. Nu ne-a dovedit deci nimic. Opera suferă prin evidența *intenției* artistului, fără să câștige în putere de convingere sau de sugestie.

Nu trebuie să căutăm deci în *Strigoii* lui Ibsen o problemă și o soluție. E un caz de ereditate, și atât. Din tratarea lui nu iese nici o concluzie generală.

Strigoii ne trezesc impresia teatrului antic nu numai din tehnica lor sobră și limitată la un număr restrâns de persoane, ci din atmosfera totală a dramei și din fatalismul ei imoral.

Elementul esențial al tragediei grecești este ideea fatalității. Pe deasupra vieții plutește destinul... Adevărata acțiune nu se petrece între eroi ci în sufletul marelui regizor divin care a croit fiecăruia un destin.

- Concepția fatalistă a lumii trece dincolo de marginile binelui și răului. Faptele omenești sunt despoiate de poezia lor morală, căci nu putem concepe o calificare etică fără un liber arbitru. Lipsa de frumusețe morală stăpânește întreaga literatură greacă. Eroii *Iliadei* și *Odiseei* își țin mai întâi unul altuia lungi discursuri de invective sau de premărire personală; se iau apoi la luptă. Soarta luptei nu se hotărăște însă prin valoarea eroului ci prin intervenția neașteptată a unui zeu sau prin destin. Achile sau Hector ar fi fost de multe ori învinși dacă o divinitate protectoare nu l'ar fi scăpat, învăluindu-i într'un nor.

În *Iliada* avem o *theomachie*: se luptă mai mult zeii între dânșii decât oamenii... Personalitatea eroilor este deci cu mult scoborâtă prin tutela cerească.

* * *

Fatalismul tragediei grecești re apare în drama lui Ibsen sub denumirea modernă de ereditate. Și a'ci ca și în biblicul Deuteronomi: păcatele părinților asupra copiilor. Unii fac și alții plătesc.

Actele lui Oswald Alving ies din sfera conștientului. Ele nu mai pot fi însoțite de nici un atribut moral. Nu le mai putem aprecia. Boala e o moștenire dela tatăl lui; în instinctele lui perverse trăesc păcatele și vițiile bătrânului Alving. Perechea din verandă e strigoii celeilalte perechi care se sărutase tot acolo sub privirea spe-riată a Doamnei Alving.

Pe Oswald nu l mai judecăm : faptele lui nu pornesc dintr'un liber arbitru. Il compătimim totuși.

Fatalismul alungă poezia morală a acțiunilor omenesti; rămâne totuși un mare principiu generator de emoție tragică.. Nimic nu poate fi mai tragic decât un om fulgerat de o mână nevăzută, fie ea a unei divinități. ca în concepția greacă, fie ea a unei barbare fatalități atavice, după concepția medicală modernă. Sentimentul de groază și de compătimire față de Alving stăpânește întreg și puternic. Câștigă poate chiar în intensitate, prin faptul că, aflându-ne dinaintea unei fatalități orbe, ni se naște instinctiv frica de a nu fi și noi victimele nevinovate ale aceleiași fatalități.

* . *

Puternica dramă a lui Ibsen a fost reprezentată așa cum trebuia. D. Manolescu ne a dat o mare creație în Oswald.

E. LOVINESCU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

REVIZUIRI DE EXPRESII

I.—«*ONOARE*». Definiția onoarei e atât de relativă și de fragilă, încât, insistând asupra ei, par'că am vroi să fixăm o spumă de valuri agitate. Ne ferim să formulăm, solemn și concis, ceiace, mai puțin ca orice alte sentimente, nu poate fi apucat grosolan între fraze.

Căci simțământul acesta—cu toată aparența schimbătoare după loc, timp sau rasă—este ca acea forță de cohesiune ce împreunează elementele unui corp într'o unitate temeinică. Onoarea e cimentul spiritual al caracterului uman; ea n'are altă lege decât în șoptirile spontane ce vin din adâncimile sufletului, din tainițele inimei călite prin încercările atâtor generații, din subconștientul în care zac remi-niscentele existențelor anterioare.

Onoarea, adevărata onoare, se vedește prin acea nobilă atitudine de om care simte cât de grav e simplul fapt de existență pe acest pământ pururea rodnic și mereu indulgent față de rătăcirile noastre sângeroase. Ea este acea manifestare superioară în care se concen-trează toate putințele de umanitate și desăvârșire; — e și reacțiunea

în fața acelor contrarii care amenință realitățile noastre interioare, armonia noastră spirituală.

Onoarea umană își are suprema ei expresie în năzuința de înălțare, de eliberare și unificare cu acea inexprimabilă realitate universală. ce ne apare, bunăoară, într'o noapte de vară, de pe culmea unui munte:—un cer plin de focare ce sclipesc în puritatea eterică a înfinităților...

O! onoarea de a vedea aceste minuni, de a putea cuprinde frumusețea și a bănuii intențiile atâtor puteri creatoare! Atunci, într'adevăr, simțământul onoarei e resimțit în deplina lui intensitate: — el e nuanțat și de aceea adorare ce pare de natură religioasă; căci onoarea e un simțământ universal: ea înseamnă echilibrare, purificare—neîncetat efort de menținere și desăvârșire...

Prevedem ironia unora dintre cititori! — Să nu ni se obiecteze că onoarea e un simțământ pur social; că ea regulează doar raporturile dintre om cu om, dintre ins cu societatea și dintre colectivități. Tocmai, pentru că știm, cât de mult e socializat—mărginit și pervertit—acest sentiment, am insistat asupra esenței sale universale, religioase.

Manifestările onoarei au devenit atât de dubioase și relative, atât de formale, încât privim înspăimântați golul ce crește în sufletele și conștiințele «moderne». Omul primitiv avea un simțământ mai real, mai profund, al onoarei; căci el era în primul rând sincer și manifestările conștiinței sale născânde erau în raport cu universul, care e doar același acum ca și atunci. Noi am făcut din onoare un cod, o înșirare de expresii tipice, — o serie de măști ce se suprapun sau se înlocuiesc. Onoarea aceasta modernă e pentru manechini vicioși, putrezi sau pentru bestii ațâțate de himere, învârtindu-se prin așezăminte civilizate.

Dar, nu voim să «discutăm» onoarea: — ea se trăește. Ea e directă și imediată, ca orice element al vitalității. Adăugăm numai o caracteristică, mai mult psihologică. Baza acestui simțământ nu e orgoliul țepăn și orb,—ci umilința, divină, blândă, a tot înțelegătoare umilința ce simte și în ea toată realitatea și armonia existenței.

EUGEN RELGIS

E. LOVINESCU:

ÎN CUMPANA VREMEI

(Note de războiu)

Prețul Lei 5.

EINSEMNĂRI

Revolte și Răstigniri de A. Dominic. — Fără îndoială că volumul „*Revolte și Răstigniri*” e o revelație pentru poezia românească, în timpul dureroasei secete literare de după războiu... Volumul întreg pare un câmp vast plin de tufișuri din care răsună solitar un urlet de revoltă, de iubire, apoi altul cu care se împreună și tumultuoase se înalță spre cer.

Dominic e un *poet social* — un răsvrățitor... Accentele clocotitoare de ură și iubire pe care le scoate le-a găsit împrăștiate, le-a strâns și poetizat brut, fără să le mai dea o nouă înmădiere.

Printr'o coincidență curioasă ne amintim de poeziile sociale

*Eterne Israel neînțeles
Popor al Bibliei ales
De Iehova printre popoare
Cătoarnă tu'n smeritul meu cuoantory Cluj
Magia unui strop de înflăcărare
Din psalmii tăi divini—eu vreau să cânt
Fecunda ta durere pe pământ...*

Epocile cele mai grele din viața poporului evreu, când torurat mănât din urmă ca o turmă de leproși și gonit din țară de către legionarii Romani, epoca persecuțiilor *Inchiziste*, nu sunt evocate... Fraza nu evocă ceiace

*Și'n sărutarea noastră a gemut
Adânc, adânc dragostei robie;
Destine 'ngemănală din trecut,
Ne'nduplecate, grele de vecie,
Topiră 'nfloratul nostru lut;*

În poezia unde nu-l obsedează concepția reușește să dea unele strofe într'adevăr mărețe:

*Un cer de nouri grei, învineșit
Își sdrenfuie cămașa 'nsângerată
Și ca un monstru frânt și răstignit
Își pleacă fruntea lui îndoliată
Și pieptul lui de răni brăzdat
Peste adâncă pomilor cântare,
Sărută piscul munților în zare
Și plânge pe sărutul ce l'a dat...
Și plouă, plouă 'ntruna—necurmat ..*

Vo'umul „*Revolte și Răstigniri*” închide sufletul sbuciumat al unei personalități...

ale lui Eugen Relgis—care, dacă nu-i tocmai întotdeauna, un artist al versului prin unele înmădieri și alunecări *sensibilizează* emoția intelectuală, spre deosebire de Dominic care *intelectualizează* emoția sensibilă.

Poemul Israel, prin lărga și uriașa concepție ce o îmbrățișează, putea fi quintesența epepei suferințelor umane. Explicările îi conturează și limitează însă măreția concepției; poezia nu trebuie să aibă contururi precise, ea trebuie să se topească într'o armonie de sunete, după cum totul din natură își topește conturul, apoi lipsește tocmai „*suferința*” din poezie, căci nu-i destul să te adresezi cu o admirabilă sonoritate barbară:

ar putea evoca fapta...

Poezia de iubire este în parte lipsită de gingășia lirică, după cum cea socială e lipsită de măreția epică; e mai mult clocot de patimă, ură și înfrigurare de dorinți.

A PĂRUT

ANUL II

No. 1

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul :

Anul al doilea	<i>E. Lovinescu</i>
Pe mare (poezie)	<i>Elena Farago</i>
Crăciunul lui Osman (comedie într'un act)	<i>Victor Eftimiu</i>
Vine D-na și D-l Gheneral (schiță humoristică)	<i>Maiorul Gh. Brăescu</i>
Seara la Miorcani (poezie) . . .	<i>Ion Pillat</i>
Din isprăvile Comuniștilor . . .	<i>Radu Cosmin</i>
Poșta Redacției (schiță humoristică)	<i>Mark Twain</i>
Luptele dela Mărăști	<i>George Cornea</i>

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an

„ 18 „ șase luni

Pretul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

A PĂRUT:

E. LOVINESCU

COMEDIA ○ ○ ○ ○ ○

○ ○ ○ ○ **DRAGOSTEI**

ROMAN

LEI 7.50

EDITURA ALCALAY

BCU Cluj / Central University Library Cluj
ULTIMELE NOUȚĂȚI

VICTOR EFTIMIU

CORABIA cu PITICI

O serie de povestiri, scrise într'o limbă colorată, cu subiecte dramatice și palpitante, cuprinse într'un volum de peste zece coale, cu coperta în culori.

5 LEI